

LUCYNA AGNIESZKA JANKOWIAK

Instytut Sławistyki PAN, Warszawa

**BUDOWA SYNONIMÓW GŁÓWNYCH
W POLSKIEJ TERMINOLOGII MEDYCZNEJ
DRUGIEJ POŁOWY XIX WIEKU**

Słowa kluczowe: słownictwo XIX wieku, polska terminologia medyczna, synonimy

Jednym z problemów terminologii różnych dziedzin wiedzy i nauki jest kwestia, jak powinien wyglądać termin. Między innymi dlatego sformułowano różne zasady, które powinny się brać pod uwagę, tworząc idealny termin. Źródeł wspomnianych zasad szukać należy już na przełomie XVII i XVIII wieku, a potem w XIX stuleciu, w wypowiedziach ówczesnych autorów¹. Formułowane przez nich zasady są nierzadko bliskie tym z XX stulecia². Pod kątem tych zasad

¹ J. Biniewicz, *Kryteria oceny językowej terminów (nauki ścisłe)*, „Poradnik Językowy” 1995, z. 9–10, s. 35–44; idem, *Kształtowanie się polskiego języka nauk matematyczno-przyrodniczych*, Opole 2002, s. 242–243; idem, *Narodziny polskiej terminologii nauk ścisłych*, w: *Słowo i czas*, pod red. S. Gajdy, A. Pietrygi, Opole 1998, s. 217–226.

² Zob. np.: J. Biniewicz, *Kryteria oceny językowej...*

analizowane były terminologie różnych nauk³, w tym także polska terminologia medyczna (nazwy chorób)⁴.

Kwestia najodpowiedniejszego (najlepszego) terminu wypłynęła również w XIX wieku przy porządkowaniu przez lekarzy polskiej terminologii medycznej. Efektem ujednoczenia terminologii był dwuczęściowy *Słownik terminologii lekarskiej polskiej* S. Janikowskiego, J. Oettingera i A. Kremera wydany w Krakowie w roku 1881 (dalej: S 1881)⁵. Jego opracowanie było poprzedzone między innymi dyskusjami w środowisku lekarskim oraz konsultacjami ośrodka krakowskiego z innymi ośrodkami medycznymi, głównie Warszawą oraz Poznaniem i Lwowem⁶.

Jak świadczy wstęp do S 1881, jego autorzy świadomie uporządkowali (w części pierwszej słownika) polskie odpowiedniki pod hasłami obcojęzycznymi. To znaczy, że kolejność polskich terminów nie jest przypadkowa, a pierwszy z nich (nazywam go tu *synonimem głównym*) w tak utworzonym szeregu synonimicznym⁷ jest terminem najbardziej polecanym przez autorów. Materiał z S 1881 jest więc bardzo dobrym źródłem do zbadania, jakie terminy uznano za najlepsze, czyli bliskie ideałowi lub idealne, w drugiej połowie XIX stulecia.

Celem artykułu jest opis budowy 940 synonimów głównych (wyekscerpowanych z S 1881) w ciągach synonimicznych gromadzących nazwy choroby. Ponadto – ustalenie, na ile budowa tych terminów miała wpływ na uznanie ich za najlepsze terminy.

Synonimami głównymi w zgromadzonym materiale są nazwy od jedno- i dwuskładnikowych do ośmioskładnikowych, z wyłączeniem siedmioelementowych (zob. tabela 1). Łącznie nazwy jednowyrazowe (420) i dwuwyrazowe⁸ (419), o prawie identycznej liczbie, występują na pierwszym miejscu w niemal 90% ciągów synonimicznych. Zwraca uwagę to, że z im więcej elementów składa się synonim główny, tym jest on rzadszy.

³ *Ibidem*.

⁴ K. Musiołek-Choiński, *Terminy medyczne a zasady tworzenia terminów naukowych*, „Rozprawy Komisji Językowej Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego” 1987, 15, s. 113–131.

⁵ Pierwsza część S 1881 obejmuje listę hasel obcojęzycznych (łac., nm., fr., ang.) z polskimi odpowiednikami (ich liczba waha się od 1 do kilku). Część druga odnotowuje tylko niektóre polskie terminy z odpowiednikami obcymi. Szerzej o S 1881 w: L.A. Jankowiak, *Synonimia w polskiej terminologii medycznej drugiej połowy XIX wieku (na podstawie „Słownika terminologii lekarskiej polskiej” z 1881 roku)*, Warszawa 2015.

⁶ Szerzej na temat tych prac w: *ibidem*.

⁷ Wymieniam używam terminów: *szereg synonimiczny*, *ciąg synonimiczny* lub: *szereg*, *ciąg*.

⁸ Zdaję sobie sprawę z uproszczenia, używając określeń typu „nazwa dwuwyrazowa”, gdy może w niej być wyrażenie przyimkowe.

Tabela 1

Budowa synonimów głównych

Liczba składników w synonimach głównych								Razem
jeden	dwa	trzy	cztery	pięć	sześć	siedem	osiem	
420	419	77	14	8	1	–	1	940
44,7%	44,6%	8,2%	1,5%	0,8%	0,1%	–	0,1%	

Jednowyrazowe synonimy główne (420; 44,7%) pojawiły się (zob. tabela 2) w szeregach od (najczęściej) dwuelementowych (226, np.: *wyparcie*⁹, *wypieranie*) do jedenastoelementowych (1: *objaw*, *objawy*, *oznaki*, *zjawisko*, *znak*, *przypad*, *przypadki*, *znamiona choroby*, *znamię*, *przypadłość*, *symptomat*). Zwraca uwagę, że najczęściej wchodzi one w skład jednorodnych ciągów synonimicznych (309), a więc w tym przypadku zbudowanych wyłącznie z nazw jednowyrazowych (czyli w skład 73,6% wszystkich jednowyrazowych synonimów głównych). Dotyczy to jednak tylko ciągów od dwuelementowych (180, np.: *lunatyzm*, [*sennowłóctwo*]) do ośmioelementowych (3, np.: *wyciek*, *plynienie*, *cieczenie*, *wyptyw*, *upływ*, † *wytok*, *upław*, *odpływ*).

Tabela 2

Jednowyrazowe synonimy główne w różnych typach szeregów

W szeregach	Synonimy główne					
	jednorodnych	niejednorodnych				razem
		bez wyrażenia przyimkowego	z wyrażeniem przyimkowym	ze spójnikiem	razem	
dwuelementowych	180	36	8	2	46	226
trójelementowych	75	25	7	–	32	107
czteroelementowych	35	14	2	–	16	51
pięcioelementowych	8	5	2	–	7	15
sześcioelementowych	6	3	–	–	3	9
siedmioelementowych	2	1	–	–	1	3
ośmioelementowych	3	3	–	–	3	6
dziewięcioelementowych	–	1	–	–	1	1
dziesięcioelementowych	–	1	–	–	1	1
jedenastoelementowych	–	1	–	–	1	1
dwunastoelementowych	–	–	–	–	–	–
Razem	309	90	19	2	111	420

⁹ Synonimy główne podkreślam w kolejnych przykładach ciągów synonimicznych.

Z kolei szeregi niejednorodne, a więc zbudowane z terminów o różnej budowie, z jednowyrazowym synonimem głównym to 111 przykładów. Są to ciągi synonimiczne mające terminy zarówno bez wyrażen przyimkowych (90, np.: *nie-dosyt, psi głód*), jak i z nimi (19, np.: *brzmienie, szmer, loskot, szum w uszach*), a także ze spójnikiem (2, np.: *dyszenie, oddech prędko i trudno*).

Jednowyrazowe synonimy główne znalazły się w szeregach synonimicznych zbudowanych według 41 modeli i ich 51 wariantów (7 modeli bezwariantowych w szeregach jednorodnych oraz 34 modele i ich 44 warianty w szeregach niejednorodnych – zob. tabela 3).

Synonimy główne mają często obok siebie terminy o tej samej budowie. Wraz z 309 ciągami jednorodnymi niejednorodne (28) szeregi synonimiczne (z synonimem głównym i kolejnym synonimem – ewentualnie: kolejnymi – o tej samej budowie) tworzą grupę 337 takich przykładów. W trójelementowych ciągach niejednorodnych ma to miejsce w modelach (liczba przykładów: 10):

$\underline{1}+\underline{1}+2$ (5, np.: *zagłoba, wsunięcie się, wpochwienie jelit*),

$\underline{1}+\underline{1}+2p$ (2, np.: *chromanie, kulanie, napadanie na nogę*),

$\underline{1}+\underline{1}+3$ (1: *dławiec, [krup], zapalenie krtani krupowe*),

$\underline{1}+\underline{1}+3p$ (2, np.: *zadra, zadzierka, oderwanie przysiółka przy paznokciu*).

Natomiast w czteroelementowych szeregach – w modelach (7 przykładów):

$\underline{1}+\underline{1}+\underline{1}+2$ (3, np.: *schnienie, wiać, niszczenie, wycieńczenie ogólne*),

$\underline{1}+\underline{1}+\underline{1}+2p$ (1: *brzmienie, szmer, loskot, szum w uszach*),

$\underline{1}+\underline{1}+2+1$ (1: *podrywanie, podskakiwanie, drganie ściągaczów, podrywki*),

$\underline{1}+\underline{1}+2+2$ (1: *kaszelek, pokaszliwanie, kaszel krótki, kaszel urywany*),

$\underline{1}+\underline{1}+4p+1$ (1: *garbatość, garb, wykrzywienie stosu pacierzowego ku tyłowi, zgarbienie*).

Z kolei w pięcioelementowych szeregach jest 5 przykładów takich ciągów, np.:

$\underline{1}+\underline{1}+\underline{1}+\underline{1}+2$ (1: *skrzyp, świst, zgrzyt, chrzęst, głos ostry*),

$\underline{1}+\underline{1}+2+1+1$ (1: *sapka, nieżyt, nieżyt nosa, katar, uciążliwość*),

$\underline{1}+\underline{1}+2+1+2$ (1: *przesilenie, rozstrzygnięcie, choroba przesilona, przełom, choroba przełamana*),

$\underline{1}+\underline{1}+3+3+1$ (1: *pląsawica, pląsy, taniec św. Wita, taniec św. Gwidona, pląsanie*).

Brak takich przykładów w szeregach siedmioelementowych. W ośmioelementowych szeregach są 3:

$\underline{1}+\underline{1}+2+1+1+1+1$ (1: *pęd, zapęd, nagle uderzenie, napad, nawał, zapal, popęd, porywczość*),

$\underline{1}+\underline{1}+\underline{1}+3+1+1+3$ (1: *zarośnięcie, zamknięcie, zrośnięcie, brak otworu przyrodzonego, zarost, zagłada, zwarcie, brak ujścia przyrodzonego*),

$\underline{1}+\underline{1}+2+1+2+2+1+1$ (1: *nasilenie, nasilenie się, wzmaganie się choroby, pogorszenie, pogorszenie się choroby, wzrost choroby, rozjątrzenie, zaostrzenie*).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
pięcioelementowe	jednorodne	$\underline{1+1+1+1+1}$	8	8	15	$\underline{1+1+1+1+1}$	8	8	8	15
	niejednorodne	$\underline{1+1+1+1+2}$	1			$\underline{1+1+1+1+2}$	1	1	1	
		$\underline{1+1+2+1+1}$	1			$\underline{1+1+2+1+1}$	1	1	1	
		$\underline{1+1+2+1+2}$	1	2		$\underline{1+1+2+1+2}$	1	1	1	
		$\underline{1+1+2+1+4}$	1			$\underline{1+1+2+1+4}$	1	1	1	
		$\underline{1+1+3+3+1}$	1			$\underline{1+1+3+3+1}$	1	1	1	
		$\underline{1+2+3+2+2}$	1			$\underline{1+2+3+2+2}$	1	1	1	
		$\underline{1+3+3+3+2}$	1			$\underline{1+3+3+3+2}$	1	1	1	
		$\underline{1+1+1+1+1+1}$	6	6		$\underline{1+1+1+1+1+1}$	6	6	6	
		$\underline{1+1+2+1+2+2}$	1			$\underline{1+1+2+1+2+2}$	1	1	1	
sześćelementowe	jednorodne	$\underline{1+1+1+1+1+1}$	6	6	9	$\underline{1+1+1+1+1+1}$	6	6	6	9
	niejednorodne	$\underline{1+2+1+2+1+2}$	1	3		$\underline{1+2+1+2+1+2}$	1	1	1	3
		$\underline{1+2+2+1+1+1}$	1			$\underline{1+2+2+1+1+1}$	1	1	1	
siedmioelementowe	jednorodne	$\underline{1+1+1+1+1+1+1}$	2	2		$\underline{1+1+1+1+1+1+1}$	2	2	2	3
	niejednorodne	$\underline{1+2+2+1+1+1+2}$	1	1	3	$\underline{1+2+2+1+1+1+2}$	1	1	1	1
ośmioelementowe	jednorodne	$\underline{1+1+1+1+1+1+1+1}$	3	3		$\underline{1+1+1+1+1+1+1+1}$	3	3	3	
	niejednorodne	$\underline{1+1+2+1+1+1+1+1}$	1		6	$\underline{1+1+2+1+1+1+1+1}$	1	1	1	6
		$\underline{1+1+1+3+1+1+1+3}$	1			$\underline{1+1+1+3+1+1+1+3}$	1	1	1	
		$\underline{1+1+2+1+2+2+1+1}$	1			$\underline{1+1+2+1+2+2+1+1}$	1	1	1	
		–	–	–	–	–	–	–	–	–
dziewięcioelementowe	jednorodne	$\underline{1+1+2+1+1+2+1+2+1}$	1	1	1	$\underline{1+1+2+1+1+2+1+2+1}$	1	1	1	1
	niejednorodne	–	–	–	–	–	–	–	–	–
dziesięcioelementowe	jednorodne	$\underline{1+1+1+1+2+2+1+2+2+1}$	1	1	1	$\underline{1+1+1+1+2+2+1+2+2+1}$	1	1	1	1
	niejednorodne	–	–	–	–	–	–	–	–	–
		$\underline{1+1+1+1+1+1+2+1+1+1}$	1	1	1	$\underline{1+1+1+1+1+1+2+1+1+1}$	1	1	1	1
Razem					420					420

Po jednym przykładzie współwystępowania jednowyrazowego synonimu głównego z innym terminem jednowyrazowym (lub innymi terminami jednowyrazowymi) jest w niejednorodnych szeregach:

a) sześćcioelementowych:

$\underline{1}+\underline{1}+2+1+2+2$ (*siniąc*, *wybroczyna*, *wylanie krwi*, *siniak*, *podbiegnięcie krwawe*, *wybroczyna podskórna*);

b) dziewięcioelementowych:

$\underline{1}+\underline{1}+2+1+1+2+1+2+1$ (*zapora*, *zatkanie*, *zatkanie przewodu*, *zamknięcie*, *† zatyk*, *zatkanie jamy*, *zapieczenie*, *zawał miąższu*, *zatwardzenie*);

c) dziesięcioelementowych:

$\underline{1}+\underline{1}+\underline{1}+\underline{1}+2+2+1+2+2+1$ (*obląq*, *szal*, *obląkanie*, *nierozum*, *choroba umysłowa*, *obląkanie rozumowe*, *szaleństwo*, *obląkanie ogólne*, *zбочzenie umysłu*, *wściekłość*);

d) jedenastoelementowych:

$\underline{1}+\underline{1}+\underline{1}+\underline{1}+\underline{1}+\underline{1}+\underline{1}+2+1+1+1$ (*objaw*, *objawy*, *oznaki*, *zjawisko*, *znak*, *przypad*, *przypadki*, *znamiona choroby*, *znamię*, *przypadłość*, *symptomat*).

Tabela 4

Dwuelementowe synonimy główne w różnych typach szeregów

W szeregach	Synonimy główne								
	jednorodnych				niejednorodnych				razem
	bez wyrażenia przyimkowego	z wyrażeniem przyimkowym	ze spójnikiem	razem	bez wyrażenia przyimkowego	z wyrażeniem przyimkowym	ze spójnikiem	razem	
dwuelementowych	213	13	–	226	68	8	–	76	302
trójelementowych	26	–	–	26	40	6	–	46	72
czteroelementowych	15	1	–	16	8	1	–	9	25
pięcioelementowych	3	–	–	3	7	–	–	7	10
sześćcioelementowych	2	–	–	2	5	–	–	5	7
siedmioelementowych	–	–	–	–	2	–	–	2	2
ośmioelementowych	–	–	–	–	–	–	–	–	–
dziewięcioelementowych	–	–	–	–	–	–	–	–	–
dziesięcioelementowych	–	–	–	–	–	–	–	–	–
jedenastoelementowych	–	–	–	–	–	–	–	–	–
dwunastoelementowych	–	–	–	–	1	–	–	1	1
Razem	259	14	–	273	131	15	–	146	419

Dwuelementowe synonimy główne, mające zaledwie o jeden przykład mniej niż opisane wyżej jednowyrazowe (419; 44,5%), są poświadczone w szeregach od dwuelementowych (302, np.: *podniecenie obłądowe*, *podniecenie szalone*) do siedmioelementowych (2, np.: *tępość słuchu*, *słuch tępy*, *niedosłyszenie*, *słuch przytępiony*, † *otchnienie*, † *odknienie*, † *olknienie*) oraz w dwunastoelementowym (1: *zatrzymanie stolca*, *zatrzymanie kału*, *zatkanie stolca*, posp. *zapieczenie stolca*, *stolec zatrzymany*, *zaparcie żywota*, *zatwardzenie stolca*, *stolec zaparty*, posp. *zatwardzenie*, *zapór stolca*, posp. *stolec zatwardzony*, posp. *stolec zapieczony*). Najczęściej dwuelementowe synonimy główne (302; 72,1%) pojawiają się w dwuskładnikowych szeregach.

Zdecydowana większość dwuwyrazowych synonimów głównych znalazła się w jednorodnych szeregach, a więc tu: zbudowanych wyłącznie z dwuelementowych terminów. Są to łącznie 273 przykłady, co w tej grupie stanowi 65,1% (np.: *krwistość trzewna*, *krwistość trzewowa*, *krwistość brzuchowa*). Przeważają synonimy główne będące nazwami bez wyrażen przyimkowych, i to zarówno w jednorodnych (259, np.: *śluzotok oskrzelowy*, *ropotok oskrzelowy*), jak i w niejednorodnych (131, np.: *guz krwawy*, *nagromadzenie krwi*, *krwiak*) szeregach synonimicznych. Jedynie w tych ostatnich znalazł się przykład synonimu głównego ze spójnikiem, ale w nazwie, która ma też wyrażenie przyimkowe (*wrząd w nosie*, *owrządzenie w jamie lub jamach nosowych*).

Tabela 5 pokazuje, jak dużo modeli i ich wariantów (5 modeli i 11 wariantów w szeregach jednorodnych oraz 30 modeli i 41 wariantów w szeregach niejednorodnych) tworzy ciągi z dwuelementowymi synonimami głównymi. Udowadnia też w wielu przypadkach brak rywalizacji (ze względu na budowę) synonimu głównego z synonimami umieszczonymi na dalszych pozycjach w szeregu, a będącymi, tak jak synonim główny, dwuelementowymi terminami (łącznie więc 302 przykłady). Dotyczy to nie tylko z oczywistych względów szeregów jednorodnych (273, np.: *zawał krwawy*, *zawał krwotoczny*, *zawał wybroczynowy*), ale także 29 innych ciągów, począwszy od trójelementowych (np.: *zgąbczenie kości*, *zrzesztowienie kości*, *rozrzedzenie tkanki kostnej*). W trójelementowych szeregach (22), obok synonimów głównych, dwuwyrazowe nazwy chorób są też na kolejnym miejscu w szeregu synonimicznym w modelach (i ich wariantach) z nazwą – jako trzecią:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		
czteroelementowe	jednorodne	$2+2+2+2$	16	16		$2+2+2+2$	14	15	15		$2p+2p+2p+2p$	1	1	15		
	niejednorodne	$2+2+2+1$	1		25	$2+2+2+1$	1	1		23				2		
		$2+1+1+1$	3	0		$2+1+1+1$	3	3	3		8					
		$2+1+1+2$	3			$2+1+1+2$	3	3	3							
pięcioelementowe	jednorodne	$2+2+2+2+2$	3	2	10	$2+2+2+2+2$	3	3	3		$2p+1+2p+1$	1	1			
		$2+2+2+1+1$	1			$2+2+2+1+1$	1	1								
		$2+2+3+3+1$	1			$2+2+3+3+1$	1	1		7	10					
	niejednorodne	$2+2+1+2+2$	1	1		$2+2+1+2+2$	1	1	1	1						
		$2+1+1+1+1$	1			$2+1+1+1+1$	1	1	1	1						
		$2+1+2+1+2$	1			$2+1+2+1+2$	1	1	1	1						
		$2+1+2+2+2$	1			$2+1+2+2+2$	1	1	1	1						
		$2+3+3+3+3$	1			$2+3+3+3+3$	1	1	1	1						
		$2+2+2+2+2+2$	2	2		$2+2+2+2+2+2$	2	2	2	2						
		$2+2+1+2+1+1$	1			$2+2+1+2+1+1$	1	1	1	1						
sześćelementowe	jednorodne	$2+1+1+1+1+1$	1	1	7	$2+1+1+1+1+1$	1	1	1							
		$2+1+1+1+2+2$	1	1		$2+1+1+1+2+2$	1	1	1	5	7					
		$2+1+2+1+2+2$	1			$2+1+2+1+2+2$	1	1	1							
	niejednorodne	$2+4+2+3+3+2$	1			$2+4+2+3+3+2$	1	1	1	1						
		$2+2+1+2+1+1+1$	1			$2+2+1+2+1+1+1$	1	1	1	1						
		$2+1+1+1+1+2+1$	1	1		$2+1+1+1+1+2+1$	1	1	1	2						
siedmioelementowe	jednorodne	-	-			-	-	-	-							
	niejednorodne	$2+2+1+2+1+1+1$	1	1	2	$2+2+1+2+1+1+1$	1	1	1	2						
ośmioelementowe	jednorodne	-	-	-		-	-	-	-	-						
		niejednorodne	$2+1+1+1+1+2+1$	1	1	2	$2+1+1+1+1+2+1$	1	1	2						
	dziewięcioelementowe	-	-	-		-	-	-	-	-						
		-	-	-		-	-	-	-	-						
jedenastoelementowe	-	-	-		-	-	-	-	-							
	-	-	-		-	-	-	-	-							
dwunastoelementowe	jednorodne	-	-	-		-	-	-	-	-						
	niejednorodne	$2+2+2+2+2+2+1+2+2+2$	1	1	1	$2+2+2+2+2+2+1+2+2+2$	1	1	1	1						
Razem					419				391				28			

a) jednowyrazową (14):

$\underline{2}+\underline{2}+1$ (11, np.: *nerwoból kulszowy*, *rwa kulszowa*, † *scyjatyka*),

$\underline{2p}+\underline{2}+1$ (2, np.: *niezdolność do spółkowania*, *niedoleżstwo mężkie*, [† *niezwód*]),

$\underline{2p}+\underline{2p}+1$ (1: *ciężkość z udęczeniem*, *ciężkość z tęsknotą*, *niepokój*);

b) trójwyrazową (6):

$\underline{2}+\underline{2}+3$ (5, np.: *oczy łzawe*, *oczy łzawiące*, *oczy łzami zaszele*),

$\underline{2}+\underline{2}+3p$ (1: *chód chwiejący*, *chód kaczkowaty*, *napadanie na obie nogi*);

c) czterowyrazową (1):

$\underline{2p}+\underline{2}+4$ (1: *garb z przodu*, *garb przodkowy*, *skrzywienie stosu pacierzowego naprzód*).

Z kolei w czteroelementowych szeregach jest tylko jeden przykład, w którym dwuwyrazowy synonim główny występuje obok dwóch nazw dwuwyrazowych (na drugim i trzecim miejscu) oraz jedną jednowyrazową: $\underline{2}+\underline{2}+\underline{2}+1$ (*szysz-kowina płaska*, *szyszkowina szeroka*, *szyszkowina sącząca*, *lepież*). W pięcioelementowych szeregach (3) na początku szeregu występują nazwy dwuwyrazowe: trzy (1: $\underline{2}+\underline{2}+\underline{2}+1+1$: *choroba pospólna*, *choroba gminna*, *choroba nagminna*, *promór*, *epidemia*) lub dwie (2: $\underline{2}+\underline{2}+1+2+2$: *obłąd cząstkowy*, *obłąd częściowy*, *jednobłąd*, *obłąkanie częściowe*, *pomięszanie częściowe*; $\underline{2}+\underline{2}+3+3+1$: *mokrzenie bolesne*, *mokrzenie trudne*, *oddawanie moczu bolesne*, *oddawanie moczu trudne*, dawniej: *rzeżączka*). W ciągach sześcieelementowych ($\underline{2}+\underline{2}+1+2+1+1$: *upadek sił*, *brak sił*, *osłabienie*, *wyczerpanie sił*, *bezsilność*, *niemoc*) i siedmioelementowych ($\underline{2}+\underline{2}+1+2+1+1+1$: *tępość słuchu*, *słuch tępy*, *niedosłyszenie*, *słuch przytępiony*, † *otchnienie*, † *odknienie*, † *olknienie*) jest zaledwie po jednym przykładzie szeregów z dwiema nazwami dwuwyrazowymi na początku szeregu. Natomiast w dwunastoelementowym ciągu, obok dwuwyrazowego synonimu głównego, wystąpiło w bezpośrednim sąsiedztwie aż 8 nazw dwuelementowych ($\underline{2}+\underline{2}+\underline{2}+\underline{2}+\underline{2}+\underline{2}+\underline{2}+\underline{2}+1+2+2+2$: *zatrzymanie stolca*, *zatrzymanie kału*, *zatkanie stolca*, *posp. zapieczenie stolca*, *stolec zatrzymany*, *zaparcie żywota*, *zatwardzenie stolca*, *stolec zaparty*, *posp. zatwardzenie*, *zapór stolca*, *posp. stolec zatwardzony*, *posp. stolec zapieczony*).

W analizowanych 419 szeregach z dwuwyrazowymi synonimami głównymi są też takie przykłady, w których (w ciągu) obok synonimu głównego znalazła się nazwa choroby o mniejszej liczbie składników, tzn. jednowyrazowa. Są 33 takie szeregi synonimiczne:

- a) trójelementowe (19):
 $2+1+1$ (15, np.: *choroba Addisona, cisawka, cisawica*),
 $2p+1+1$ (1: *ćmienie w oczach, mroczenie, zamroczenie*),
 $2+1+2$ (2, np.: *przyczyna vzniecająca, powód, wpływ powodowy*),
 $2p+1+2p$ (1: *zwątpienie o siebie, zwątpiałość, upadek na duchu*);
- b) czteroelementowe (8):
 $2+1+1+1$ (3, np.: *niedostatek krwi, niedokrewność, niedokrwistość, małokrewność*),
 $2+1+1+2$ (3, np.: *trętwienie zębów, † oskoma, oskominy, cierpienie zębów*),
 $2+1+2+1$ (1: *skrzeplina krwi, skrzeplina, skrzep krwi, stężyna*),
 $2p+1+2p+1$ (1: *burkotanie w brzuchu, przelewanie się, kruczenie w brzuchu, kruczenie*);
- c) pięcioelementowe (3):
 $2+1+1+1+1$ (1: *zakażenie gnilne, posocznica, gnicie, gnilica, zgnilizna*),
 $2+1+2+1+2$ (1: *wykrztuszanie krwi, krwioplucie, plucie krwią, wycharkiwanie, kaszel krwawy*),
 $2+1+2+2+2$ (1: *gęsia skórka || skórką gęsia, sierotki, skóra zsierotniała, gęsia skóra, skórką zsierotniała*);
- d) sześćcioelementowe (3):
 $2+1+1+1+1+1$ (1: *trawienie ciała, suchoty, niszczenie, schnięcie, więdnienie, chudnienie*),
 $2+1+1+1+2+2$ (1: *wzruszenie umysłu, wzruszenie, cierpienie, uniesienie, † poruszenie umysłu, cierpienie umysłowe*),
 $2+1+2+1+2+2$ (1: *zaduch bagienny, bagiennica, miazmat zimniczy, malarja, choroba bagiennicza, choroba bagienna*).

Tabela 6

Trójelementowe synonimy główne w różnych typach szeregów

W szeregach	Synonimy główne								
	jednorodnych				niejednorodnych				razem
	bez wyrażenia przyimkowego	z wyrażeniem przyimkowym	ze spójnikiem	razem	bez wyrażenia przyimkowego	z wyrażeniem przyimkowym	ze spójnikiem	razem	
dwuelementowych	27	–	1	28	23	11	–	34	62
trójelementowych	–	–	–	–	9	–	–	9	9
czteroelementowych	2	1		3	2	1	–	3	6
Razem	29	1	1	31	34	12	–	46	77

Trójelementowe synonimy główne pojawiły się w 77 szeregach synonimicznych (tj. 8,2%), jedynie w ciągach: dwu- (62), trój- (9) i czteroelementowych (6). Podobnie jak przy dwuwyrazowych synonimach głównych, trójwyrazowe synonimy główne (zob. tabela 6) najczęściej występują w szeregach dwuskładnikowych (80,5%).

W odróżnieniu od wyżej opisanych typów synonimów głównych (czyli jedno- i dwuelementowych) trójelementowe synonimy główne znalazły się najczęściej (46) w niejednorodnych ciągach synonimicznych. Natomiast i w szeregach jednorodnych, i w niejednorodnych są synonimy główne z wyrażeniem przyimkowym i bez niego. Brak wśród nich terminów ze spójnikiem.

Tabela 7 pokazuje między innymi, ile modeli i ich wariantów (2 modele i 5 wariantów w szeregach jednorodnych oraz 10 modeli i 14 wariantów w szeregach niejednorodnych) tworzy ciągi z trójelementowymi synonimami głównymi. Modeli tych (i ich wariantów) jest zdecydowanie mniej niż w przypadku dwuwyrazowych synonimów głównych. Z tabeli 7 wynika również, że znajdujące się na pierwszym miejscu trójelementowe synonimy, nie tylko w szeregach jednorodnych (31), ale także w niejednorodnych ciągach (1 przykład: $3+3+1$: *zapalenie stawów dnawe, zapalenie stawów moczanowe, dna*), nie mają obok siebie nazw konkurencyjnych (tzn. o mniejszej liczbie składników, czyli bardziej ekonomicznych) pod względem budowy (łącznie więc 32 przykłady).

Z kolei wśród prezentowanych 77 ciągów synonimicznych z trójelementowym synonimem głównym są też 43 szeregi, w których nazwa trójelementowa, będąca synonimem głównym, wygrała rywalizację z terminem o mniejszej liczbie składników: jednowyrazowym (10) lub dwuwyrazowym (33). W dwuelementowych szeregach (32) w modelach (i ich wariantach):

- $3+1$ (4, np.: *zapalenie gruczołów limfatycznych*, lud. *gałwaczki*),
- $3p+1$ (2, np.: położn. *pochylenie kręgosłupa w miednicy*, **kręgochył*),
- $3+2$ (17, np.: *opadnienie pęcherza moczowego*, *opad męcherza*),
- $3p+2$ (7, np.: *odwrócenie powieki na zewnątrz*, *odwinięcie powieki*),
- $3p+2p$ (2, np.: *zapalenie około kiszki odchodowej*, *zapalenie około kiszki odbytovej*).

Tabela 7

Modele szeregów z trójelementowym synonimem głównym

Szeregi	Typ	Model	Razem		Synonim główny				razem		
			28	28	bez wyrażenia przyimkowego	razem	z wyrażeniem przyimkowym lub ze spółnikiem	1			
dwuelementowe	jednorodne	$\underline{3}+3$	28	28	$\underline{3}+3$ $\underline{3}+3p$	26 1	27 27	$\underline{3}s+3s$	1	1	
		niejednorodne	$\underline{3}+1$	6	$\underline{3}+4$	$\underline{3}+1$	4	4	$\underline{3}p+1$	2	2
	$\underline{3}+2$		26	$\underline{3}+2$		17	17	$\underline{3}p+2$ $\underline{3}p+2p$	7 2	9	
	$\underline{3}+4$	2	2	$\underline{3}+4$	2	2	–	–	–	–	
trójelementowe	jednorodne	–	–	–	–	–	–	–	–	–	
		$\underline{3}+3+1$	1	9	$\underline{3}+3+1$	1	1	9	–	–	
		$\underline{3}+1+2$	2		$\underline{3}+1+2$	2	2	–	–	–	
		$\underline{3}+2+1$	1		$\underline{3}+2+1$	1	1	–	–	–	
		$\underline{3}+2+2$	4		$\underline{3}+2+2$	4	4	–	–	–	
		$\underline{3}+2+3$	1		$\underline{3}+2+3p$	1	1	–	–	–	
$\underline{3}+3+3+3$	3	$\underline{3}+3+3+3$	2		2	2	2	$3p+3p+3p+3p$	1	1	
czteroelementowe	niejednorodne	$\underline{3}+1+1+1+1$	2	6	$\underline{3}+1+1+1+1$	1	1	2	4	1	
		$\underline{3}+2+1+1+1$	1		$\underline{3}+2+1+1+1$	1	1	1	$\underline{3}p+1+1+1+1$	1	1
		–	–		–	–	–	–	–	–	–
Razem				77				63		14	

A w trójelementowych szeregach (8) w modelach:

- 3+1+2 (2, np.: *zbytnie płynienie mleka, mlekotok, cieczenie pokarmu*),
 3+2+1 (1: *zapalenie ust wrzodziejące, zgorzelina ust, dzięgna*),
 3+2+2 (4, np.: *ból nerwowy żołądka, nerwoból żołądka, rwa żołądkowa*),
 3+2+3p (1: *guz krwawy czaszkowy, krwiałek czaszkowy, wybroczyna nagłówna u noworodków*).

Z kolei w czteroelementowych szeregach (3) w modelach:

- 3+1+1+1 (w szczeg. || zwykle *śluzotok cewki moczowej, rzeżączka*, [posp. *wie-wiór, tryper*]),
 3p+1+1+1 (*szmer podobny do skrobania, skrobanie, chrobot, chrobotanie*),
 3+2+1+1 (*niedołężstwo umysłowe zupełne, niedołężstwo zupełne, bezmyśl, [nie-dołężnienie]*).

Czterowyrzawowe synonimy główne znalazły się w zaledwie 14 ciągach synonimicznych (1,5%), głównie niejednorodnych (12, np.: † *mocz mętny do byd-łeczego podobny, mocz bydłęcy*) i dwuelementowych (12, np.: *zapalenie błony zewnętrznej tętnicy, *zapalenie otętnicze*). Są wśród nich przykłady synonimów głównych bez wyrażen przyimkowych (8, np.: *zapalenie błony śluzowej macicy, zapalenie wewnątrzmaciczne*) i z wyrażeniami przyimkowymi (6, np.: *dni między przesil-nemi dniami znajdujące się, dni pośrednie*), ale bez terminów ze spójnikiem.

Tabela 8

Czteroelementowe synonimy główne w różnych typach szeregów

W szeregach	Synonimy główne								
	jednorodnych				niejednorodnych				razem
	bez wyrażenia przyimkowego	z wyrażeniem przyimkowym	ze spójnikiem	razem	bez wyrażenia przyimkowego	z wyrażeniem przyimkowym	ze spójnikiem	razem	
dwuelementowych	2	–	–	2	5	5	–	10	12
trójelementowych	–	–	–	–	1	1	–	2	2
Razem	2	–	–	2	6	6	–	12	14

Tabela 9 prezentuje modele i ich warianty (jeden bezwariantywny model w szeregach jednorodnych oraz 4 modele i 7 wariantów w szeregach niejednorodnych) tworzące ciągi z czteroelementowym synonimem głównym.

Zaledwie jeden szereg ilustruje sytuację, w której czteroelementowemu synonimowi towarzyszy inna czteroelementowa nazwa: $4+4+2$ (*zapalenie błonico-we jamy ust, zapalenie dyfteryczne jamy ust, błoniawa gęby*). Wraz z jednorodnymi szeregami (2) przykłady braku rywalizacji między synonimem głównym czteroelementowym a sąsiadującym z nim terminem, są tylko 3.

Tabela 9

Modele szeregów z czteroelementowym synonimem głównym

Szeregi	Typ	Model	Razem		Synonim główny								
					bez wyrażenia przymikowego	razem			z wyrażeniem przymikowym lub ze spójnikami	razem			
dwuelementowe	jednorodne niejedno- rodne	$\underline{4+4}$	2	$\underline{2}$	$\underline{4+4}$	2	2	2	–	–	–		
		$\underline{4+1}$	2		$\underline{4+1}$	1	1		$\underline{4p+1}$	1	1		
		$\underline{4+2}$	7		$\underline{4+2}$	3	3		$\underline{4p+2}$	4	4		
		$\underline{4+3}$	1		$\underline{4+3}$	1	1		–	–	–		
				12						7			
trójelementowe	jednorodne niejedno- rodne	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–		
		$\underline{4+4+2}$	1	$\underline{2}$	$\underline{4+4+2}$	1	1	1	–	–	–		
		$\underline{4+2+2}$	1		–	–	–		$\underline{4p+2+2}$	1	1		
Razem										8			6

Zdecydowanie więcej jest szeregów (11), w których nazwa czteroelementowa jako synonim główny wygrała z terminem jednowyrazowym (2), dwuwyrazowym (8) lub trzywyrazowym (1). W dwuelementowych szeregach (10) w modelach (i wariantach):

4+1 (1: *skażenie krwi składnikami żółci*, [żółcica]),

4p+1 (1: *zgorzel odnogi w całej grubości*, zmartwiałość),

4+2 (3, np.: chir. *guz zapalny pochewki ścięgna*, *posp. martwa kostka*),

4p+2 (4, np.: *dni między przesiłnami dniami znajdujące się*, *dni pośrednie*),

4+3 (1: *zapalenie całkowite wielu stawów*, *zapalenie wielostawowe całkowite*).

A w trójelementowym szeregu w modelu 4p+2+2 (*tworzenie się tkanek podobnych do prawidłowych*, *wytwór podobny*, *wytwór jednorodny*).

Pięcioelementowe synonimy główne (8; 1,5%) są wyłącznie terminami z wyrażeniami przyimkowymi, wchodzącymi jedynie w skład szeregów niejednorodnych. Ciągi, w których występują te synonimy główne, utworzono według 5 bezwariantowych modeli. Zaledwie w jednym przykładzie pięcioelementowy synonim główny ma obok siebie nazwę o tej samej budowie: 5p(x2)+5p(x2)+1 (*szpara w czaszce ze strony przeciwnej urazowi*, *szczelina w czaszce ze strony przeciwnej urazowi*, *przeciwszpara*).

Tabela 10

Pięcioelementowe synonimy główne w różnych typach szeregów

W szeregach	Synonimy główne								
	jednorodnych				niejednorodnych				razem
	bez wyrażenia przyimkowego	z wyrażeniem przyimkowym	ze spójnikiem	razem	bez wyrażenia przyimkowego	z wyrażeniem przyimkowym	ze spójnikiem	razem	
dwuelementowych	–	–	–	–	–	7	–	7	7
trójelementowych	–	–	–	–	–	1	–	1	1
Razem	–	–	–	–	–	8	–	8	8

Pozostałych 7 szeregów synonimicznych pokazuje, jak pięcioelementowa nazwa wygrała z nazwami o mniejszej liczbie wyrazów, a więc z:

a) jednowyrazową:

5p+1 (2, np.: *ujście cewki moczowej na spodzie prącia*, **spodzietwo*);

b) dwuelementową:

5p+2 (1: *złamanie kości ze zranieniem części miękkich*, *złamanie otwarte*),

5p(x2)+2 (1: *zimmica*, *w której napady stykają się z sobą*, *zimmica pochodna*),

5p(x3)+2 (1: *skorupa brudu z łupieżem u noworodków na ciemączku*, *ciemączko złupieżone*);

c) trójelementową:

$5p+3$ (1: *pocenie się, osobliwie na górnej części ciała, pot bardzo osłabiający*);

d) czteroelementową:

$5p+4p$ (1: *odgłos mowy w płucach chorobowo zmienionych, wybitny oddźwięk mowy w piersiach*).

Ostatnie dwa przykłady to szeregi synonimiczne z najdłuższymi synonimami głównymi: sześćcio- ($6s+1$: *posp. obrzmienie zapalne tkanki łącznej dziąseł lub policzków, † fluksyja*) i ośmioelementowymi ($8ps+1$: *wydech wykrztuśny wywołany uczuciem techtania, drażnienia lub zatkania w gardle, odchrząkiwanie*). W obu przypadkach są to szeregi niejednorodne, a synonim główny jest terminem ze spójnikiem, przy czym w przypadku synonimu najdłuższego – jednocześnie z wyrażeniem przyimkowym. Trzeba dodać, że oba szeregi są dwuelementowe, a termin towarzyszący synonimom głównym o tak skomplikowanej budowie, to nazwa jednowyrazowa.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że synonimami głównymi są przede wszystkim terminy jednowyrazowe i dwuelementowe (łącznie 89,3%). W przeważającej części (93,8%) – zbudowane bez udziału wyrażenia przyimkowego i spójników. Jedynie trójelementowe synonimy główne zbudowane są trzema sposobami (por. tabela 12). Z kolei pięcioskładnikowe synonimy główne to terminy zbudowane wyłącznie z wyrażenia przyimkowego.

Tabela 12

Budowa synonimów głównych

	Synonim główny			Razem
	bez wyrażenia przyimkowego	z wyrażeniem przyimkowym	ze spójnikiem	
jednoelementowy	420	–	–	420
dwuelementowy	391	28	–	419
trójelementowy	63	13	1	77
czteroelementowy	8	6	–	14
pięcioelementowy	–	8	–	8
sześćcioelementowy	–	–	1	1
ośmioelementowy	–	1* (8ps+1) ^a	1* (8ps+1)	2* (1)
Razem	882	56*	3*	941* (940)

^a Gwiazdka przy liczbach w tabeli 12 zwraca uwagę, że przykład (ze względu na swoją budowę: wyrażenie przyimkowe i spójnik) liczony jest podwójnie. Stąd też liczby w nawiasach pokazujące rzeczywistą liczbę przykładów.

Synonimy główne od jednoelementowych do czteroelementowych pojawiają się zarówno w szeregach jednorodnych, jak i niejednorodnych (zob. tabela 13). Od pięcioelementowych, a nawet mających więcej niż pięć elementów (pojedyncze przykłady) – tylko w szeregach niejednorodnych.

Im prostszą budowę mają synonimy główne, tym więcej modeli (i ich wariantów) mają szeregi, w których się znajdują. I tak jednoelementowe synonimy główne pojawiły się w ciągach mających 41 modeli (i 51 wariantów), a jedno z najdłuższych – pięcioelementowe¹⁰ synonimy główne – w zaledwie 5 bezwariantowych modelach.

Zwraca uwagę, że jedno- (73,6% swego zasobu) i dwuelementowe (65,2%) synonimy główne pojawiają się częściej w szeregach jednorodnych. Tymczasem odwrotne proporcje są w przypadku synonimów głównych trój- (59,7%) i czteroelementowych (65,2%), występujących przede wszystkim w ciągach niejednorodnych.

Tabela 13

Udział synonimów głównych w szeregach jednorodnych i niejednorodnych

Synonimy główne	W szeregach		Razem
	jednorodnych	niejednorodnych	
jednoelementowe	309	111	420
dwuelementowe	273	146	419
trójelementowe	31	46	77
czteroelementowe	2	12	14
pięcioelementowe	–	8	8
sześcioelementowe	–	1	1
ośmioelementowe	–	1	1
Razem	615	325	940

Znaczny udział terminów jedno- i dwuelementowych jako synonimów głównych świadczy o preferowaniu przez autorów S 1881 terminów niezbyt skomplikowanych pod względem budowy, co wynika zapewne też z dążenia do ekonomii w języku. Występują one, co pokazuje tabela 14, w szeregach synonimicznych o różnej długości.

¹⁰ Pomijam tu sześć- i ośmioelementowe synonimy główne, które – mając po zaledwie jeden przykładzie – siłą rzeczy nie występują w większej liczbie modeli.

Tabela 14

Synonimy główne i kolejny synonim o tej samej budowie w szeregach synonimicznych

Typ szeregu → rodzaj szeregu	Jednorodne								Niejednorodne								Razem			
	2	3	4	5	6	7	8	razem	3	4	5	6	7	8	9	10		11	12	razem
Typ szeregu → liczba składników																				
Synonim główny ↓																				
jednoelementowy	180	75	35	8	6	2	3	309	10	7	5	1	–	3	1	1	1	–	29	338
dwuelementowy	226	26	16	3	2	–	–	273	21	1	3	1	1	–	–	–	–	1	28	301
trójelementowy	28	–	3	–	–	–	–	31	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	32
czteroelementowy	2	–	–	–	–	–	–	2	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	1	3
pięcioelementowy	–	–	–	–	–	–	–	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	1
Razem	436	101	54	11	8	2	3	615	33	9	8	2	1	3	1	1	1	1	60	675

Wyróżniają się ciągi, w których synonim główny ma identyczną budowę (a więc liczbę składników go tworzących) z terminem występującym na drugim miejscu (675; 71,8% wszystkich szeregów synonimicznych). Łącznie 91,1% tych ciągów to szeregi jednorodne, czyli takie, w których wszystkie terminy mają tę samą liczbę składników. Jednak również w szeregach niejednorodnych pojawiło się 60 przykładów, w których synonim główny i kolejny synonim mają tę samą budowę. Nie można wśród nich pominąć szeregów (11), w których liczba synonimów o budowie takiej samej jak w synonimie głównym, jest większa. Dotyczy to jednak jedynie szeregów z jednoelementowym (8: 4 przykłady w czteroelementowych szeregach i po jednym przykładzie w pięcio-, ośmio-, dziesięcio- i jedenastoelementowym szeregu) i z dwuelementowym synonimem głównym (3 przykłady: po jednym w cztero-, pięcio- i dwunastoelementowym szeregu).

Tabela 14 pokazuje, że sąsiedztwo nazw o tej samej budowie na początku szeregu synonimicznego dotyczy z jednej strony najwyższej cztero- (w szeregach jednorodnych) lub pięcioelementowych (w szeregach niejednorodnych) synonimów głównych, a z drugiej strony – szeregów o różnej liczbie terminów: od dwu- (w szeregach jednorodnych) lub trójelementowych (w szeregach niejednorodnych) do ośmio- (w szeregach jednorodnych) lub dwunastoelementowych (w szeregach niejednorodnych). Zasadniczo jednak, im więcej składników w synonimie głównym, tym rzadziej jest on poświadczony. Z kolei im dłuższy szereg synonimiczny (tzn. więcej w nim terminów), tym rzadziej jest on poświadczony, nawet jeśli budowa synonimu głównego będzie nieskomplikowana, np. jednoelementowa.

W przedstawionym materiale zaobserwować można też inne zjawisko: nie-rzadko synonim główny ma bardziej skomplikowaną budowę niż synonim występujący na drugim miejscu. Dotyczy to jednak dopiero materiału od szeregów z dwuelementowymi synonimami głównymi – łącznie 97 przykładów (10,3% wszystkich szeregów synonimicznych). Najczęściej synonim główny (przede wszystkim dwu- i trójelementowy) wygrywa z prostszym pod względem budowy terminem jednoelementowym (50). W przypadku trójelementowych synonimów głównych – przede wszystkim z terminem dwuskładnikowym.

Tabela 15

Budowa (złożona) synonimu głównego a budowa (prostsza) kolejnego synonimu w szeregu synonimicznym

Synonim główny							
synonim kolejny↓	dwu- elemen- towy	trój- elemen- towy	cztero- elemen- towy	pięcio- elemen- towy	sześćcio- elemen- towy	ośmio- elemen- towy	razem
jednoelementowy	34	10	2	2	1	1	50
dwuelementowy	–	33	8	3	–	–	44
trójelementowy	–	–	1	1	–	–	2
czteroelementowy	–	–	–	1	–	–	1
Razem	34	43	11	7	1	1	97

Zarówno znaczny udział synonimów głównych w szeregach jednorodnych (615; 65,5%), a szerzej w szeregach, gdzie synonim główny i następujący po nim termin (terminy) mają tę samą budowę (60; 6,4%), jak również wskazany powyżej udział szeregów, gdzie synonim główny ma budowę bardziej skomplikowaną niż następujący po nim termin (97; 10,3%), świadczą o tym, że budowa synonimu wysuniętego przez autorów S 1881 na pierwsze miejsce w szeregu nie ma większego znaczenia – w przypadku ponad 80% terminów – dla ustanowienia go synonimem głównym.

THE STRUCTURE OF PRIMARY SYNONYMS IN POLISH MEDICAL TERMINOLOGY OF THE SECOND HALF OF THE 19TH CENTURY

Summary

Keywords: vocabulary of the 19th century, Polish medical terminology, synonyms

The article describes the structure of 940 medical terms (names of diseases) from the “Dictionary of Polish Medical Terminology” (*Słownik terminologii lekarskiej polskiej*) of 1881, that have been recognised as the most accurate, i.e. primary synonyms. From their analysis in the context of synonymic chains in which they occur, it was concluded that the structure of a term recognised as ideal is of no great significance (in the

case of 80% of terms) for the establishment of the term as the primary synonym. This is one of the reasons for which primary synonyms often have a structure identical to other terms in its synonymic chain.